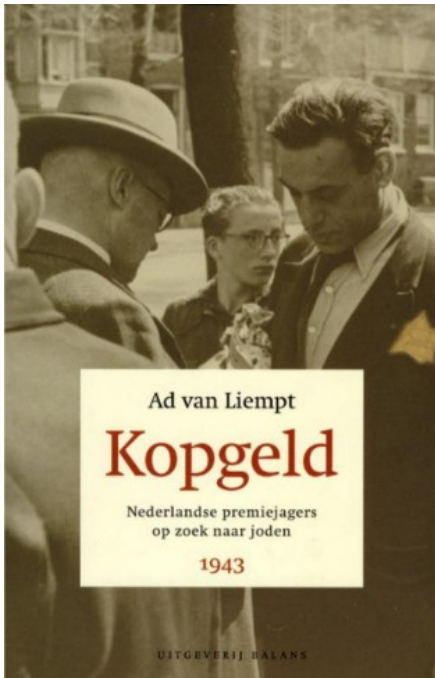

Pronken met andermans veren, of: *Kopgeld*, 2002

Bijlage bij de [De zaak Ad van Liempt](#)

© Bart FM Droog, 15 augustus 2019
[Droog Magazine](#), 2019

Bij *Kopgeld*, Ad van Liempts werk over de Kolonne Henneicke, zien we iets gebeuren dat typisch is voor vrijwel alle boeken van Van Liempt: hij en zijn uitgevers pretenderen iets nieuws of sensationeels te brengen, terwijl dat nauwelijks tot niet het geval is.

Dit is overigens geen unieke vondst van mij: *AD*-recensent Theo Gerritse berichtte in 2002 over dit boek:

“Het werd gebracht als een grote scoop. Auteur en uitgever wekten de indruk dat zij een *terra incognita* van de Tweede Wereldoorlog hebben betreden. Dat is allerminst het geval.”¹

Uitgeverij Balans, 2002: “Een groep van dertig, later vijftig, Nederlandse collaborateurs wordt vrijgesteld voor de betaalde jodenjacht. De leden van de Colonne Henneicke, zo genoemd naar de leider ervan, krijgen zeven gulden vijftig per ingeleverde jood. Op deze manier hebben de Nederlandse jagers tussen de 8000 en 9000 slachtoffers opgespoord van wie de meesten via de Hollandse Schouwburg en kamp Westerbork in de vernietigingskampen terecht kwamen.

---

¹ Theo Gerritse. Recensie *Kopgeld*. *AD*, Rotterdam, 15-11-2002.
Online: <http://www.droog-mag.nl/2019/vl/kopgeld-gerritse.pdf>

Kopgeld van Ad van Liempt is een verbijsterend en adembenemend boek, vol onbekende feiten en huiveringwekkende details.”²

In zijn woord vooraf doet Van Liempt het voorkomen dat hij de eerste was die toegang had tot de processen-verbaal inzake de ‘Kolonne Henneicke’ die na de oorlog in het kader van de bijzondere rechtspleging zijn opgemaakt. Van Liempt beweert ook:

“Dit boek gaat over een tamelijk onbekend onderwerp: van de ruim honderdduizend in Nederland woonachtige joden die in de Tweede Wereldoorlog zijn vermoord, is een aanzienlijk deel gearresteerd op basis van een premiesysteem. Voor die premie van zeven gulden en vijftig cent (dat is nu ongeveer 37,50 euro waard) per ingeleverde jood kwamen twee groepen in aanmerking: sommige agenten van de Amsterdamse politie én sommige beampten van de *Zentralstelle für Jüdische Auswanderung*. Hoe de zogenaamde Colonne Henneicke, aangevuld met nog wat mensen eromheen, opereerde, is nooit eerder diepgaand onderzocht. De beschrijvers van de jodenvervolging in Nederland (Herzberg, De Jong, Presser, Moore) hebben er wel melding van gemaakt, maar zij bleven aan de oppervlakte.”³

Dat de bezetter een premie uitloofde voor aangegeven Joden werd mij, en naar ik meen iedereen van mijn generatie (ik ben van 1966), al onderwezen op de middelbare school. Hoezo – “onbekend onderwerp”? Hoe konden de Nederlandse geschiedenisleraren dit weten, als het volgens Van Liempt zo onbekend was?

Het antwoord is eenvoudig: wie het standaardwerk van De Jong er op naslaat⁴, ziet dat deze wel degelijk diepgaand en uitgebreid op de 'werkzaamheden' van deze en andere kolonnes (er waren er meer) en de premies voor het aangeven van Joden is ingegaan.⁵ Dat kon hij doen, omdat na de oorlog het complete archief over de Kolonne Heinecke is teruggevonden is.⁶ Dat archief, en de processen-verbaal uit de bijzondere rechtspleging heeft de Jong uitvoerig

2 NN. Promotietekst *Kopgeld*. Uitgeverij Balans, Amsterdam, 2003.

<https://www.uitgeverijbalans.nl/boeken/kopgeld/> [Gezien 06-07-2019]

3 Ad van Liempt, in 'Woord vooraf'. *Kopgeld*. Balans, 2002. E-book versie, zonder vaste paginanummers

4 Lo de Jong. Verrijkt Koninkrijk. [Zoeksysteem voor online versie *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*.

<http://search.loedejongdigitaal.nl/search/?q=henneicke&granularity=section&order=&view=html>

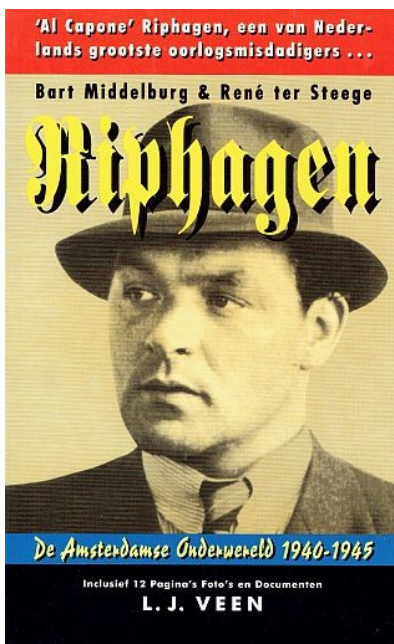
5 O.a. De Jong. *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*. 1977. Deel 6, 1ste band. Blz 363:

http://www.meertens.knaw.nl/loedejongdigitaal/orig-pages/nl.vk.d.6-1/pg_0373.pdf

6 Werk, dat de doodstraf waard is. [Commando Heinecke. Hele archief gevonden]. *Nieuwe Apeldoornsche courant*, Apeldoorn, 29-09-1948.

<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMCODA01:000161278:mpeg21:a0044>

bestudeerd – zo blijkt uit wat De Jong opschreef en uit diens bronvermeldingen.

In *Kopgeld* besteedt Van Liempt ruim aandacht aan Dries Riphagen, een van de *freelance* Kolonne Henneicke-medewerkers. Hij verwijst daarbij naar het in 1990 verschenen boek *Riphagen. De Amsterdamse onderwereld 1940-1945*.⁷ Dat werk is deels gebaseerd op het strafdossier van Riphagen (Riphagen was óók politiek delinquent). En vanzelfsprekend wordt uitgebreid aandacht besteed aan Riphagens 'Jodenjagerij' – en dus ook aan die premies en aan die Kolonne. Oftewel: Van Liempt moet hebben geweten dat hij in het 'woord vooraf' tamelijke alternatieve waarheden bezong.

Sensationeel: 5000 extra slachtoffers!

Is er dan niets nieuws aan *Kopgeld*? Jawel, Van Liempts 'vondst' dat de Kolonne Henneicke tussen de 8000 en 9000 Joden opgespoord zou hebben. Maar klopt dit wel?

De Jong noemde als slachtofferaantal circa 3400 – op basis van de teruggevonden archieven en processen-verbaal. Hij geeft als gemiddeld aantal slachtoffers per dader 100.

De Jongs aantal wordt min of mee bevestigd door twee rechtbankverslagen uit 1948 – waarin bij twee ter dood veroordeelde ex-leden de naam en het aantal slachtoffers genoemd worden: H. van der Kraan, verantwoordelijk voor de arrestatie van 40 Joden⁸ en Eduard Moesbergen. Moesbergen was volgens zijn superieuren een van de beste 'werkers' van de *Dienststelle* geweest. De *Volkscrant*, 1948: "In zijn dossier bevindt zich een lijst waaruit blijkt, dat hij minstens 145 Joden voor zijn rekening heeft genomen, hetgeen zelfs voor een lid van de colonne Heinecke een respectabel aantal is."⁹

Waar Van Liempt al die extra slachtoffers vandaan haalt?

7 Bart Middelburg & René ter Stege. *Riphagen. De Amsterdamse onderwereld 1940-1945*. Arbeiderspes, Amsterdam, 1990. Herdrukken in 1997, 2010, 2016.

8 Conform de eis... *Trouw*, Amsterdam, 15-11-1948.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010870541:mpeg21:a0113>

9 Weer doodstraf voor lid colonne Henneicke. *De Volkskrant*, Amsterdam, 20-11-1948.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010845040:mpeg21:a0092>

Guus Meershoek, die *Kopgeld* recenseerde voor het *Historisch Nieuwsblad*:

“Het bewijs dat de auteur voor het hogere cijfer aandraagt, overtuigt mij echter niet helemaal. Het berust op het aantal slachtoffers dat de Kolonne naar de Joodse Schouwburg bracht, de laatste verzamelplaats voor het transport naar Westerbork. Zouden daar echter niet ook joden tussen gezeten hebben die door andere diensten waren opgepakt en bijvoorbeeld naar de *Zentralstelle für jüdische Auswanderung* waren gebracht? Zou het dus niet ook joden omvatten die door de Kolonne slechts van de *Zentralstelle* naar de Schouwburg waren getransporteerd?”¹⁰

Je kan het ook anders zien: stel dat Van Liempt gelijk heeft, en dat er inderdaad ruim 50 Henneicke-lieden zijn geweest (beduidend meer dan 35 volgens De Jong). 'Ruim 50' – hoeveel zouden dat er zijn? Gemakshalve ga ik uit van 55. Als deze 55 in een half jaar tijd (zolang bestond die Kolonne) ca. 8500 mensen zouden hebben gearresteerd/aangegeven, dan zou elk lid gemiddeld 155 slachtoffers hebben gemaakt. Maar hoe verhoudt zich dat aantal met wat bij de veroordeling van Eduard Moesbergen in 1948 al opgemerkt werd, dat 'zijn' 145 slachtoffers, uitzonderlijk veel waren?¹¹

Terug naar Van Liempts 'woord vooraf'. Wat hij beweerde over De Jong klopt aantoonbaar niet. Ik heb Presser er nog even op nageslagen: in *Ondergang* komt de Kolonne Henneicke op vijf pagina's voor. Wat Presser over deze misdadigersclub schrijft is veelzeggend genoeg.¹²

Dan Herzberg, *Kroniek der Jodenvervolging*. Aanvankelijk verschenen in Deel 3 van *Onderdrukking en verzet. Nederland in oorlogstijd*, 1950. Dit vierdelige boekwerk¹³ ken ik sinds ik de boeken in mijn ouders' boekenkast begon open te slaan. Op bladzijde 113-123 komt de periode aan bod waarin de Kolonne actief was – deze wordt niet met naam genoemd (en waarom zou Herzberg dat ook

---

10 Guus Meershoek. *Kopgeld*. Nederlandse premiejagers op zoek naar Joden, 1943. [Recensie]. *Historisch Nieuwsblad*, Utrecht, 10/2002.
<https://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/6042/kopgeld-nederlandse-premiejagers-op-zoek-naar-joden-1943.html>

11 Volkskrant, 20-11-1948.

12 Dr. J. Presser. *Ondergang. De vervolging en verdelging van het Nederlandse Jodendom 1940-1945*. Staatsuitgeverij, Den Haag, 1985. 2 Delen; https://www.dbnl.org/tekst/pres003onde01_01/
Blz. 179-180: https://www.dbnl.org/tekst/pres003onde01_01/pres003onde01_01_0055.php
Blz. 194, 205: https://www.dbnl.org/tekst/pres003onde01_01/pres003onde01_01_0056.php
Blz.: 261: https://www.dbnl.org/tekst/pres003onde01_01/pres003onde01_01_0060.php

13 Mijn exemplaar is in 1950 door m'n grootouders dr. H.J. (Hans) Ensink (1892-1955) en L.E.J. (Lucie) Ensink-Barendsen (1892-1963) aangeschaft; na hun dood nagelaten aan een van hun dochters, mijn moeder Luus Ensink (1924).

doen?) – de foto van de 'Quittung' voor de 'Jodenpremie' op blz. 121 is een stille getuige.¹⁴

Het lijkt me onnodig om ook nog Moore¹⁵ te checken – zijn werk verscheen kort voor *Kopgeld*.

Lang vóór Moore's studie verscheen namelijk het boek *De jaren '40-'45* bij De Bezige Bij, met tal van reproducties van documenten uit de bezettingstijd, inclusief kwitanties voor het aanbrenge van Joden. In 1961!¹⁶

Uit dit alles wordt de werkwijze van Van Liempt duidelijk: uit diepgaand werk van serieuze historici en onderzoeksjournalisten plukt hij de pareltjes, die hij presenteert als unieke vondsten. Hij vult het aan met wat human interest-verhalen (deels herleidbaar tot bronnen, deels niet – dus verzonnen of gestolen)– die evenwel niets toevoegen aan het grote verhaal, dat al lang en breed bekend is.

Er is nog wel iets anders. *NRC*-recensent Gijs Schreurs merkte in zijn stuk op:

“Justitie kreeg pas in 1948, dankzij de vondst van een deel van het archief van de *Zentralstelle*, voldoende bewijs in handen voor de berechting van de leden van de Colonne Henneicke. Van een lakse vervolging of een slappe berechting was geen sprake. De Bijzondere Rechtspraak heeft hard met hen afgerekend. Weliswaar kon de premiebetaling indertijd moeilijk bewezen worden, maar **wel kwam vast te staan dat de jodenjagers geweten moeten hebben, hoe ze het ook ontkenden, wat hun arrestanten te wachten heeft gestaan.** Dat rechtvaardigde zeer zware straffen.”¹⁷

Deze constatering is van belang bij de kwestie van zijn dissertatie, 2019. Maar dit terzijde.

---

14 Mr. Abel J. Herzberg. *Kroniek der Jodenvervolging*. Querido, Amsterdam, 1985. 5de heziene druk. Eerst verschenen in Deel 3 van *Onderdrukking en verzet. Nederland in oorlogstijd*. Onder redactie van Mr. J.J. Bolhuis, prof. Dr. C.D.J. Brandt, H.M. Van Randwijk, Prof. Mr. B.C. Slotemaker, J. Meulenbelt [secretaris]. Van Loghum Slaterus / J.M. Meulenhoff, Arnhem / Amsterdam, 1950. Blz. 5-256.

15 B. Moore, *Victims and Survivors. The Nazi Persecution of the Jews in the Netherlands, 1940-1945*. Oxford, 1997; Nederlandse vertaling: Slachtoffers en overlevenden. De nazi-vervolging van Joden in Nederland (Amsterdam, 1998))

16 De jaren '40-'45. Een documentaire over bezet Nederland. Samengesteld uit de collecties van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie door Leonard de Vries, A.H. Paape en Han de Vries. De Bezige Bij, Amsterdam, [1961]. 256p. Zie ook: Geschiedenis van de bezettingstijd in documenten. *Algemeen Handelsblad*, Amsterdam, 07-10-1961. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000035974:mpeg21:p024>

17 Gijs Schreurs. De genadeloze jacht. *NRC Handelsblad*, Rotterdam, 15-11-2002. <https://www.nrc.nl/nieuws/2002/11/15/de-genadeloze-jacht-7614371-a1345637>